

STĘŻENIA ZANIECZYSZCZEŃ Z KOTŁA O MOCY 15 kW ZASILANEGO PELETAMI Z ŁUSEK SŁONECZNIKA

Marek JUSZCZAK

Politechnika Poznańska

Instytut Inżynierii Środowiska, Zakład Ogrzewnictwa, Klimatyzacji i Ochrony Powietrza
ul. Piorowo 3a, 60-965 Poznań, marekjuszczak8@wp.pl

STRESZCZENIE

Zastosowano pelety z łusek słonecznika do palnika szufladowego, przeznaczonego do peletów drzewnych. Palnik, o stałym strumieniu powietrza do spalania, zamontowano w kotłowni, w kotle o mocy 15 kW. Mierzono stężenia CO, CxHy, NO, NO₂ i pyłu. Mimo obniżenia temperatury w palenisku do około 700°C, poprzez zmniejszenie strumienia paliwa, nie udało się uniknąć całkowicie zjawiska mięknięcia i zlepiania się popiołu. Spowodowało to zwiększenie stężenia CO do około 6500 mg/m³ (przy 10% O₂) i zmniejszenie sprawności cieplnej kotła do 63%. Testy dla mieszaniny z peletami drzewnymi wskazały obniżenie stężenia CO do 2153, 1683 i 966 mg/m³ (przy 10% O₂), przy udziale objętościowym peletów drzewnych 25, 50 i 75%, a stężenia węglowodorów do około zera. Określono wpływ temperatury w komorze spalania i stężenia tlenu na stężenia zanieczyszczeń. Oszacowano wskaźniki emisji. Przedstawiono przebieg mierzonych parametrów dla wybranej godziny.

1. Wprowadzenie

Kotły małej mocy na paliwo stałe, emitują dużo produktów niepełnego spalania na jednostkę wytworzonej energii, ze względu na niską temperaturę w palenisku, nie najlepszą dystrybucję powietrza oraz krótki czas przepływu spalin z paleniska do wymiennika ciepła. W Niemczech, udział małych palenisk na drewno w produkcji energii, wynosi około 1% a w emisji produktów niepełnego spalania 16-40% [1]. W Polsce prawdopodobnie emisja ta, w przeliczeniu na jednostkę wytwarzanej energii, nie będzie mniejsza, bowiem stosuje się częściej tanie kotły o niskiej sprawności cieplnej. Biomasa rolnicza musi być spalana w temperaturze niższej niż drewno, ze względu na większą zawartość K₂O, Na₂O i SiO₂, które tworzą eutektyki w popiele, odpowiednio o temperaturze topnienia 874 i 764°C [2, 3]. Popiół drzewny topi się w temperaturze powyżej 1000°C [4]. Obecnie pelety drzewne są stosowane dość często w kotłowniach centralnego ogrzewania i stężenia tlenu w spalinach wahają się w zakresie 300-1200 mg/m³ (w przeliczeniu na 10% stężenie tlenu) [4, 5, 6], zależnie od jakości peletów i rodzaju palnika. Dla peletów z biomasy rolniczej różnego rodzaju próbuje się niekiedy zastosować w kotłach grzewczych palniki dostosowane do peletów drzewnych. Zbyt wysoka temperatura w palenisku powoduje jednak mięknięcie i zlepianie się popiołu, stwarzając problemy w eksploatacji palnika, zwiększając emisję tlenu węgla i węglowodorów oraz zmniejszając sprawność cieplną kotła. Aby ograniczyć zjawisko mięknięcia popiołu, trzeba obniżyć temperaturę w palenisku, np. poprzez zmniejszenie strumienia paliwa, przy niezmiennym strumieniu powietrza podawanego do spalania. Skutkuje to obniżoną wydajnością i sprawnością cieplną kotła, przy trochę mniejszej, ale nadal wysokiej, emisji tlenu węgla i niekiedy węglowodorów.

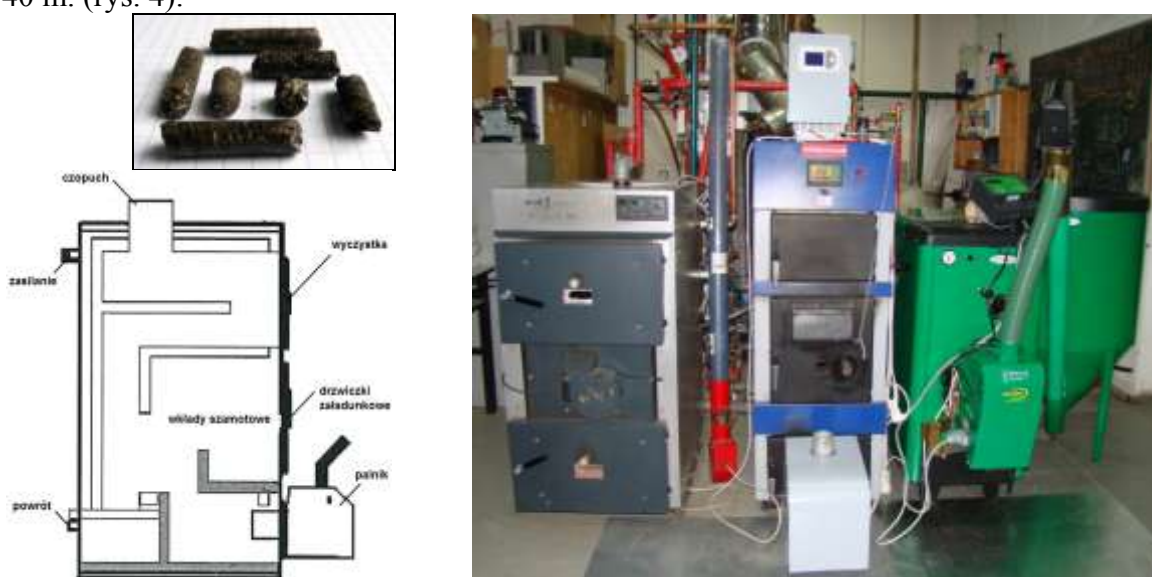
Celem pracy było przebadanie stężeń zanieczyszczeń ze spalania peletów z łusek słonecznika w palniku szufladowym, przeznaczonym do spalania peletów drzewnych, zlokalizowanym w kotle pracującym w kotłowni grzewczej.

2. Materiał

Badaniami objęto pelety z łusek słonecznika o średnicy 8 mm i długości od 15 do 40 mm. Skład elementarny (oznaczono w akredytowanym laboratorium): C – $49,56 \pm 0,041\%$, H – $5,98 \pm 0,041\%$, N – $0,86 \pm 0,014\%$, S – $0,04 \pm 0,061\%$. Wilgotność $7,9 \pm 0,3\%$ oznaczono zgodnie z [7]. Ciepło spalania 22968 kJ/kg i wartość opałową 22470 kJ/kg , wyznaczono wg [8]. Zawartość popiołu i wynosiła około $1,9\%$.

3. Stanowisko do badań

W kotłowni grzewczej, należącej do Zakładu Ogrzewnictwa, Klimatyzacji i Ochrony Powietrza Instytutu Inżynierii Środowiska Politechniki Poznańskiej, budowanej do badań emisji etapami od 2003 r. (rys. 1), w kotle ze spalaniem dolnym o mocy 15 kW na polana drzewne, w miejsce stałego rusztu umieszczono palnik szufladowy do peletów drzewnych (rys. 2). Znajduje się tam także drugi kocioł o mocy 25 kW, spalający polana drzewne dwustopniowo: zgazowanie drewna i spalanie gazu drzewnego. Trzeci kocioł o mocy 20 kW (zainstalowany w kwietniu 2010 r.) wyposażony jest w palnik retortowy na pelety drzewne. Kotły nie pracują równocześnie i współpracują z zasobnikiem ciepła o pojemności 900 dm^3 (rys. 1). Pelety dozowane są z zasobnika za pomocą podajnika śrubowego o stałych obrotach. Palnik posiada również dozownik śrubowy o stałych obrotach, zsynchronizowany z podajnikiem peletów. Strumień paliwa można zmieniać ustalając czas pracy podajnika śrubowego i czas przerwy. Strumień powietrza do spalania, z wentylatora palnika, jest stały. Układ mieszająco-pompowy między kotłem a zasobnikiem ciepła umożliwia przepływ wody w kotle dopiero po uzyskaniu temperatury 64°C aby ścianki komory spalania miały jak najwyższą temperaturę, co poprawia warunki spalania. Spaliny odprowadzane są stalowym, izolowanym kominem ze stali kwasoodpornej o średnicy 200 mm i wysokości 8,5 m. Ciepło przekazywane jest do atmosfery za pomocą chłodnicy wentylatorowej, umieszczonej na dachu kotłowni (rys. 3) lub do węzła cieplnego, umieszczonego w domu do badań, o powierzchni około 100 m^2 , przebudowanym obecnie do standardu domu pasywnego, za pomocą izolowanej podziemnej sieci cieplnej o średnicy wewnętrznej 36 mm i długości około 40 m. (rys. 4).

Rys. 1. Kotłownia z dwoma kotłami na polana drzewne, o mocy 15 kW (z palnikiem na pelety) oraz 25 kW (ze zgazowaniem) i kotłem o mocy 20 kW z palnikiem retortowym na pelety; schemat kotła z palnikiem; pelety z łusek słonecznika

Rys. 2. Widok palnika: podajnik śrubowy i otwory wlotowe powietrza; popiół z łusek słonecznika; wentylator i podajnik palnika; płomień w palniku (otwartym dla demonstracji)

Rys. 3. Komin izolowany o średnicy 200 mm wysokości 8,5 m. i chłodnica wentylatorowa o mocy 50 kW

Rys. 4. Sieć ciepłna podziemna (pokazana w czasie budowy) o długości około 40 m i średnicy wewnętrznej 36 mm; węzeł ciepłny c.o. i cwg. o mocy 50 kW, w domu badawczym

3. Metodyka badań i aparatura pomiarowa

W celu ograniczenia mięknięcia i zlepiania się popiołu oraz zmniejszenia stężeń CO i C_xH_y zmniejszono strumień paliwa, obserwując palenisko przez wziernik, oraz wskazania analizatora spalin. Ustalono tryb pracy palnika: 10 sekund pracy podajnika peletów i 10 sekund przerwy. Analizatorem typu Vario Plus (MRU) mierzono za kotłem stężenia O_2 , NO, NO_2 (pomiar elektrochemiczny), CO oraz C_xH_y w przeliczeniu na CH_4 , (w podczerwieni) oraz temperaturę spalin za kotłem. Analizator wyliczał współczynnik nadmiaru powietrza, stratę wylotową oraz stężenie tlenków azotu (NO_x), jako sumę stężeń NO (w przeliczeniu na NO_2) i NO_2 . Temperaturę w komorze spalania mierzono termoparą PtRh/Pt w osłonie ceramicznej. Badania trwały bez przerwy 9 godzin. Dla analizy wyników czas badań podzielono umownie na 9 pomiarów 1-godzinnych, gdyż spodziewano się znacznych zmian wartości mierzonych parametrów, z powodu mięknięcia popiołu. Ultradźwiękowym licznikiem ciepła mierzono moc cieplną kotła oraz ilość ciepła przekazywanego do wody. Wartości parametrów zbierano co 10 sekund, rejestrowano w komputerze i uśredniano w 1-godzinnych okresach pomiarowych. Stężenie pyłu w kominie mierzono czterokrotnie pyłomierzem grawimetrycznym z izokinetycznym zasysaniem spalin. Wagowo określono kilkakrotnie strumień masy paliwa. Przeprowadzono również 1-godzinne testy spalania w mieszaninie z peletami drzewnym (tabela 1), dla stwierdzenia możliwości obniżenia stężenia CO.

4. Wyniki badań i dyskusja

Próbując ograniczyć mięknięcie popiołu i stężenie CO, strumień paliwa zmniejszono do 2,14 kg/h. Dla wartości średnich z 9 pomiarów obliczono niepewność, dla 95% poziomu ufności. Na rys. 5 i w tabeli 1 przedstawiono wartości i zmienność parametrów, pomierzonych i wyliczonych w czasie czwartej godziny pomiarowej (gdy mięknięcie i zlepianie się popiołu było małe) oraz wartości średnie z 9 pomiarów. Stężenie NO_2 było bardzo małe i zostało podane przez analizator jako suma NO_x . W mieszaninie (z udziałem 25, 50 lub 75% obj.

peletów drzewnych) stężenie CO było znacznie niższe i malało ze wzrostem udziału drewna (tabela 1). Stężenie C_xH_y było bliskie zera. Na rys. 6 przedstawiono zależność stężeń zanieczyszczeń od temperatury w komorze spalania i stężenia tlenu, dla 4. godziny badań (pomiar nr 4, tabela 1).

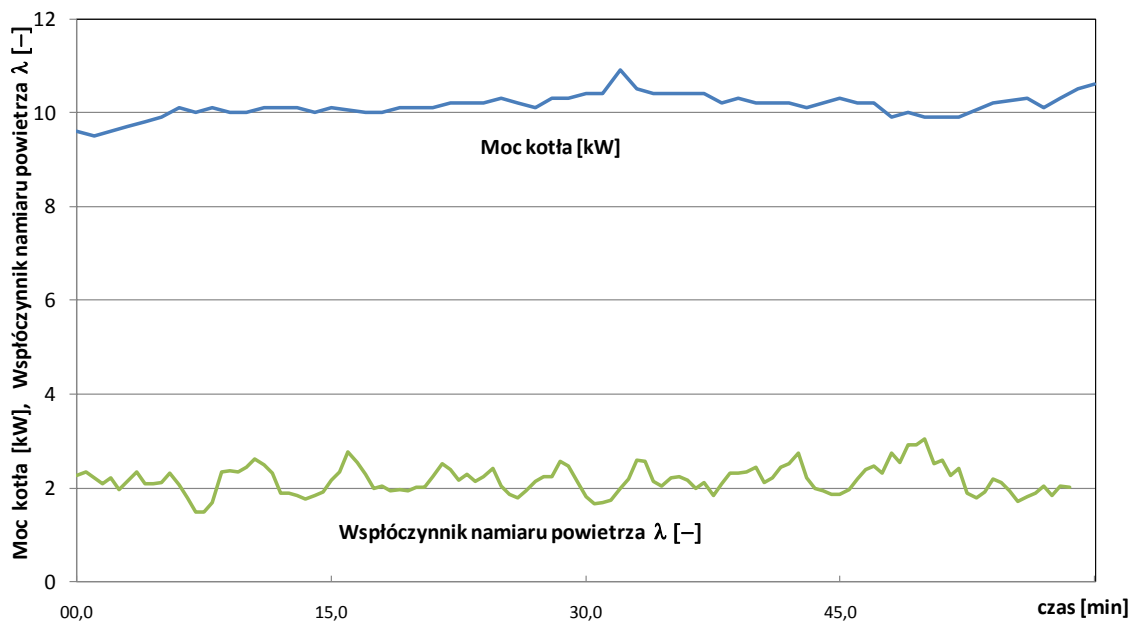
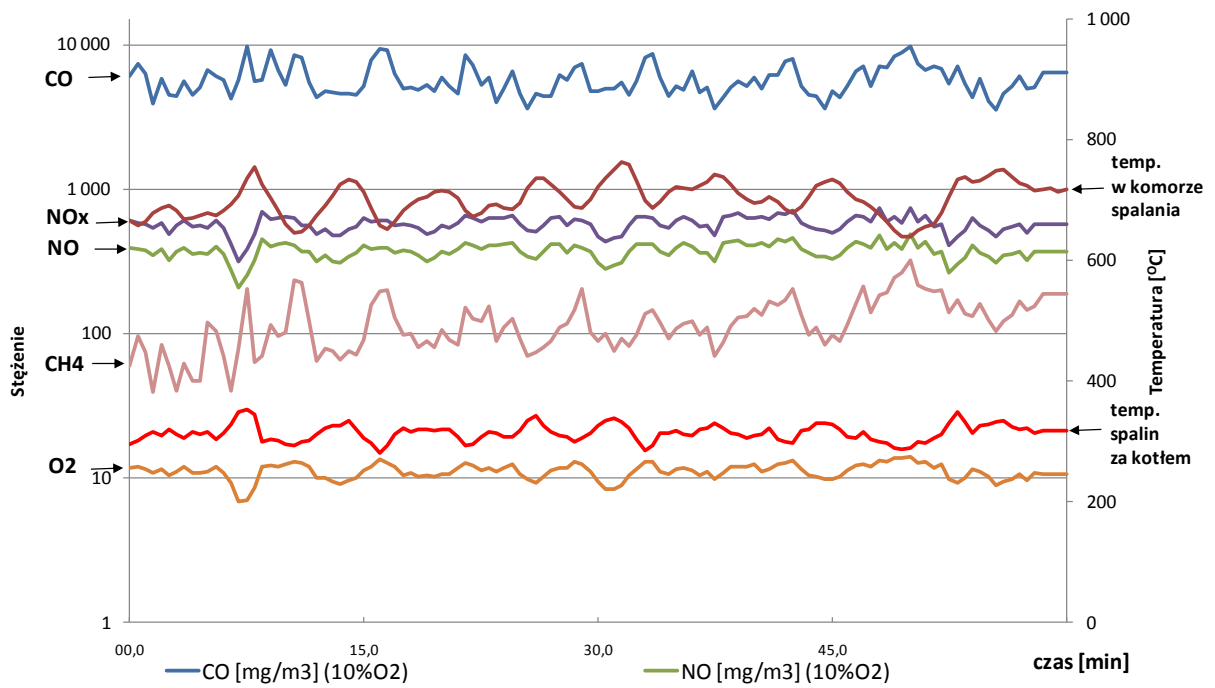
Tabela 1. Wyniki pomiarów z 4. godziny badań, średnich z 9 pomiarów oraz ze spalania mieszaniny z peletami drzewnymi

Parametry	Pomiar nr 4			Średnia z 9 pomiarów	Objętość peletów drzew		
	Min.	Śred.	Maks.		25%	50%	75%
O ₂ , %	6,8	11,1	14,1	11,9 ± 0,9	16,3	16,3	15,1
CO (10%O ₂), mg/m ³	3522	5774	9763	6477 ± 933	2153	1683	966
NO (10%O ₂), mg/m ³	206	372	483	372 ± 35	156	138	127
NO _x (10%O ₂), mg/m ³	317	571	740	571 ± 53	239	212	195
C _x H _y * (10%O ₂), mg/m ³	39	123	320	159 ± 62	0	0	0
Pył, mg/m ³		27		37 ± 6	nie mierz	nie mierz	nie mierz
Temperatura spalin, °C	280	314	353	302 ± 28	240	240	256
Temp. w kom. spal., °C	639	702	763	686 ± 58	791	788	842
Moc kotła, kW	9,5	10,2	10,9	8,8 ± 1,4	9,4	9,8	10,3
Współ. nadmiaru. pow.	1,5	2,2	3,1	2,7 ± 0,5	4,5**	4,5**	3,6**
Strata wylotowa, %	17	21	26	23 ± 3	32	32	27

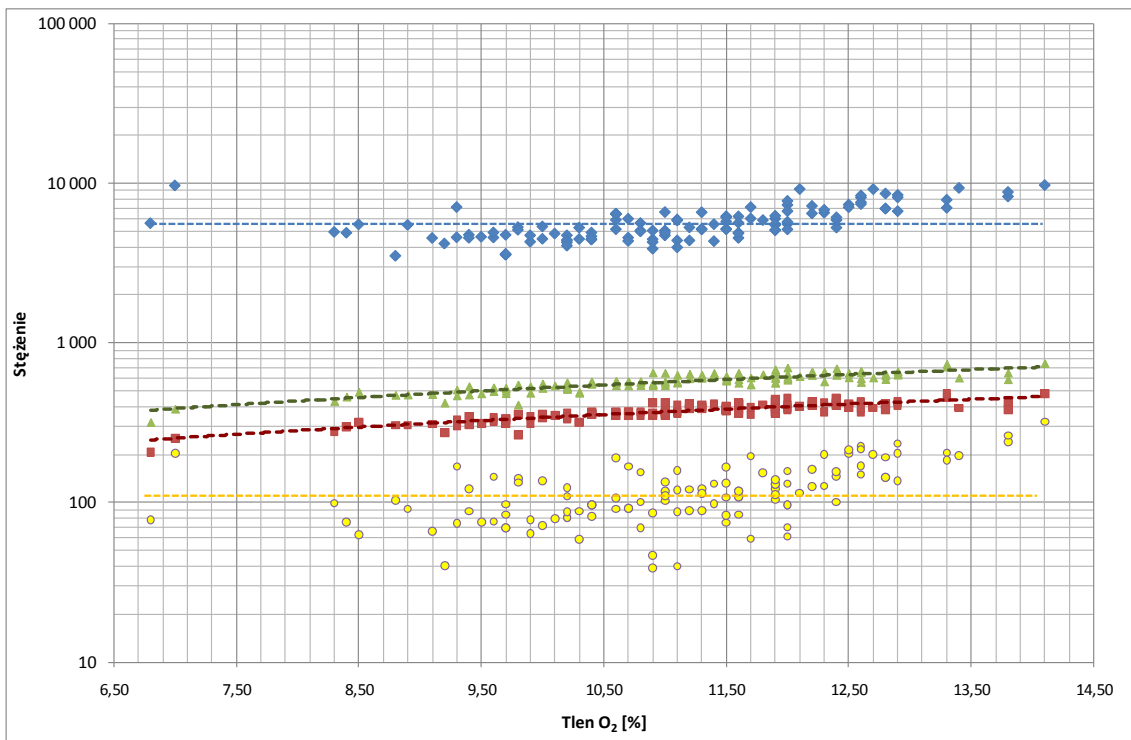
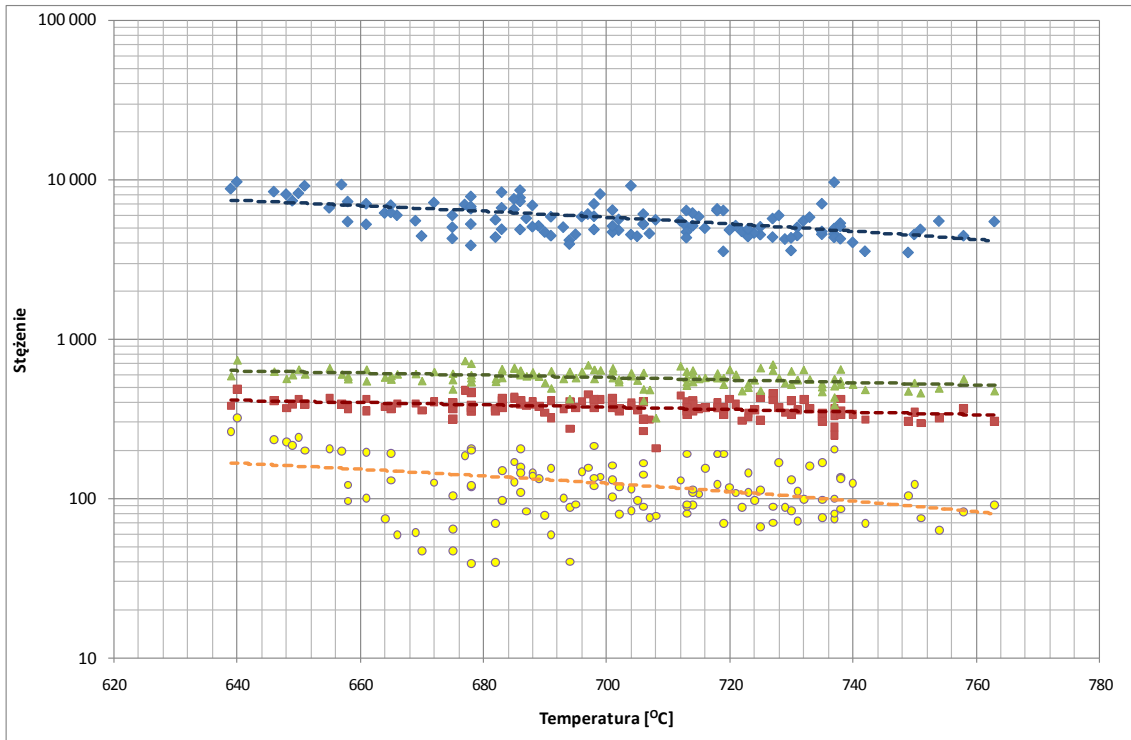
* w przeliczeniu na CH₄

** bardzo duży współczynnik nadmiaru powietrza przy dużym ciągu kominowym w temperaturze powietrza -15°C (pozostałe pomiary wykonano latem w temperaturze około 20°C)

Zbyt duża ilość powietrza (brak możliwości regulacji) skutkowałą dużą stratą wylotową. Kocioł posiada poziomy wymiennik ciepła, na którym osadzał się pył. W związku z tym zmniejszała się sprawność cieplna kotła oraz pomierzone stężenie pyłu w kominie. Sprawność cieplną kotła 63% wyznaczono dla całego okresu badań (9 h) jako stosunek ilości ciepła przekazanego wodzie do iloczynu masy paliwa i wartości opałowej. Stężenie CO (tabela 1) jest wysokie, ale poniżej wartości dopuszczalnej [9]. Wartości dopuszczalne [9] określane są w zależności od uzyskiwanej przez kocioł sprawności cieplnej. Znacznie niższe stężenie CO, poniżej 700 mg/m³ (10% O₂) przy sprawności cieplnej 83% [10], uzyskano w tym palniku spalając pelety drzewne. Analizując 4. godzinę badań (rys. 6), stwierdzono spadek stężenia CO i C_xH_y ze wzrostem temperatury w komorze spalania. Stężenia tlenków azotu są na podobnym poziomie, a nawet nieznacznie maleją (rys. 6). Wzrost temperatury jest tu około 100°C, większy wpływ może mieć więc mięknięcie popiołu, które może wyłączać ze spalania część paliwa. Zaobserwowano natomiast wzrost stężeń tlenków azotu ze wzrostem stężenia tlenu, a stężenia CO i C_xH_y nie zmieniają się widocznie (rys. 6). Przy analizie w ujęciu wartości średnich z kolejnych godzin pomiaru (rys. 7), zależności stężeń zanieczyszczeń od temperatury w komorze spalania i stężenia tlenu nie są tak wyraźne, prawdopodobnie ze względu na zakłócenia procesu spalania, spowodowane mięknięciem popiołu.

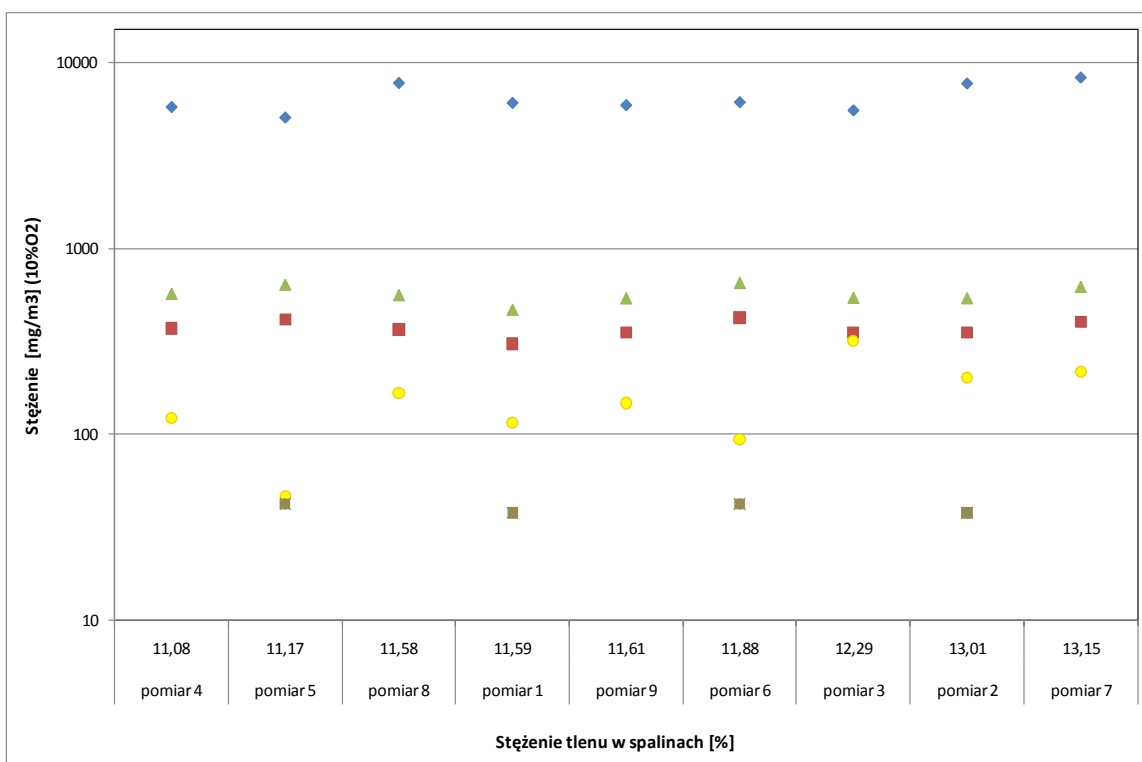
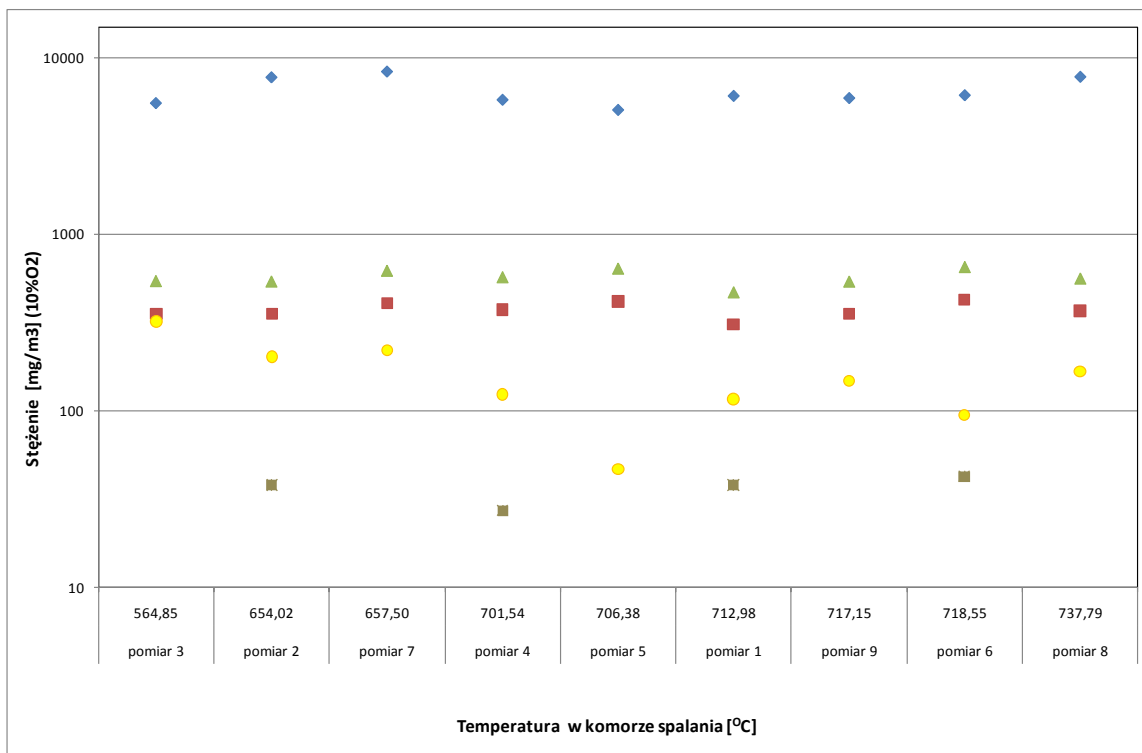

Rys. 5. Parametry pomiaru w 4. godzinie badań (pomiar 4, tabela 1)

◆ CO [mg/m³] (10%O₂)   ■ NO [mg/m³] (10%O₂)   ▲ NO_x [mg/m³] (10%O₂)   ● CH₄ [mg/m³] (10%O₂)

Rys. 6. Zależność stężeń zanieczyszczeń od temperatury w komorze spalania i stężenia tlenu; 4. godzina badań (pomiar 4)

◆ CO [mg/m3] (10%O2)   ■ NO [mg/m3] (10%O2)   ▲ NOx [mg/m3] (10%O2)   ● CH4 [mg/m3] (10%O2)   ■ Pyt [mg/m3]

Rys. 7. Zależność stężeń zanieczyszczeń od temperatury w komorze spalania i stężenia tlenu; wartości średnie dla kolejnych godzin pomiarów

Oszacowano wskaźniki emisji zanieczyszczeń. Objętość powietrza i spalin z 1 kg paliwa w warunkach stechiometrycznych obliczono w oparciu o wzory 1 i 2 [11], w zależności od wartości opałowej, a w warunkach rzeczywistych również w zależności od współczynnika nadmiaru powietrza (3):

$$V_{ps}^t = 0,99 \cdot \frac{Q_i^r}{4186,8} + 0,126 \quad (1)$$

$$V_s^t = 0,99 \cdot \frac{Q_i^r}{4186,8} + 1,126 \quad (2)$$

$$V_s = V_s^t + (\lambda - 1) \cdot V_{ps}^t \quad (3)$$

gdzie: Q_i^r – wartość opałowa drewna, kJ/kg

V_s^t – objętość spalin w warunkach stechiometrycznych ($\lambda = 1$) z 1 kg paliwa, m^3_n/kg

V_{ps}^t – objętość powietrza w warunkach stechiometrycznych ($\lambda = 1$) z 1 kg paliwa, m^3_n/kg

V_s – objętość spalin w warunkach rzeczywistych ($\lambda \neq 1$) z 1 kg paliwa, m^3_n/kg

λ – współczynnik nadmiaru powietrza.

Emisję z 1 kg paliwa obliczono tu jako iloczyn objętości spalin z 1 kg paliwa i średniej dla badań wartości stężenia, w warunkach normalnych, przy rzeczywistym stężeniu tlenu (11,9%). Wskaźniki emisji dla CO, NO, NO_x, C_xH_y i pyłu, wyniosły odpowiednio: 5,315; 0,306; 0,469; 0,130; 0,030 g/MJ.

5. Wnioski

W palniku korytkowym (szufladowym) dostosowanym do peletów drzewnych, bez regulacji ilości powietrza, zastosowano pelety z łusek słonecznika. Nie udało się całkowicie uniknąć mięknięcia popiołu, moc i sprawność cieplna kotła była mała, wysokie stężenie CO, lecz poniżej wartości dopuszczalnej. Znaczne obniżenie stężenia CO i C_xH_y uzyskano w procesie współspalania z peletami drzewnymi

Literatura

1. Knaus H., Richter S., Unterberger S., Snell U., Maier H., Hein K.R.G.: On the application of different turbulence models for the computation of flow and combustion process in small scale wood heaters. *Experimental Thermal and Fluid Science*, 2000, vol. 21, 99-108
2. Werther J., Saenger M., Hartge E. U., Ogada T., Siagi Z.: Combustion of agricultural residues. *Progress in Energy and Combustion Science*, 2006, vol. 26, 1-27,
3. Rybak W.: Spalanie i współspalanie biopaliw stałych. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2006
4. Ohman M., Boman C., Hedman H., Nordin A., Bostrom D.: Slagging tendencies of wood pellet ash during combustion in residential pellet burner. *Biomass and Bioenergy*, 2004, vol. 27, 585-596

5. Johansson Linda.S., Leckner B., Gustovsson L., Cooper D., Tullian C., Potter A.: Emission characteristic of modern and old-type residential boilers fired with wood logs and wood pellets. *Atmospheric Environment* , 2004, vol. 38, 4183-4195
6. Kjallstrand J., Olsson M.: Chimney emission from small-scale burning of pellets and fuelwoods- examples referring to different combustion appliances. *Biomass& Bioenergy*, 2006, vol. 27, 557-561
7. EN 12048: Solid fertilizers and liming materials-Determination of moisture content- Gravimetric method by drying at (105 +/- 2°C), December 1999
8. PN-81/G-04513: Paliwa stałe. Oznaczanie ciepła spalania i obliczanie wartości opałowej
9. PN-EN 303-5: Kotły grzewcze na paliwa stałe z ręcznym i automatycznym zasypem paliwa o mocy nominalnej do 300 kW. Terminologia, wymagania, badania i oznakowanie. 2002
10. Juszcak M.: Investigations of heat station with the boiler utilizing pellets burner. *Archiwum Gospodarki Odpadami i Ochrony Środowiska*, 2008, vol. 8, 63-68
11. Kruczek S.: Kotły. Konstrukcje i obliczenia. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2001.